

monografije, kjer je pregledno popisal začetke slovenskega sindikalnega gibanja in razvoj do konca prve svetovne vojne.

Po ustanovitvi jugoslovanske države je bila ena temeljnih nalog združitve sindikalnih organizacij na Slovenskem v enotno revolucionarno sindikalno gibanje v vsej Jugoslaviji. Temu problemu je avtor namenil vso pozornost. Obdelal je razvoj revolucionarnega delavskega sindikalnega gibanja in vseh drugih delavskih strokovnih organizacij ob koncu prve svetovne vojne v razmerah strahotnih posledic vojne in ustanovitve kraljevine SHS. Prikazal je neomejeno izkoriščanje delavskega razreda — izmučenega in izčrpanega v letih pomanjkanja — neznosne življenjske razmere in stalno zniževanje življenjskega standarda po eni strani in razredno osveščanje delavstva pod vplivom oktobrske revolucije in revolucionarnega vrenja — po drugi strani. Obdelal je neurejene gospodarske in politične razmere, ki so vplivale na položaj delavskega razreda v Sloveniji in v vsej Jugoslaviji. Tudi vplivu mednarodnega revolucionarnega gibanja na razvoj sindikatov v Sloveniji in Jugoslaviji je namenil potrebno pozornost.

Sindikalno gibanje v Sloveniji je obravnaval v povezavi z ustanovitvijo in razvojem komunistične partije Jugoslavije.

Razen razvoja sindikalnih organizacij v Sloveniji, kjer imajo osrednjo vlogo razredne sindikalne organizacije, je obdelal njihovo delovanje na vsem širokem področju. Zelo izčrpno in kompleksno pa je avtor opisal stavkovno gibanje, ki je bilo v tem revolucionarnem obdobju zelo močno. Zlasti pozorno je obravnaval stavke političnega značaja, splošne stavke in stavke, ki so bile povezane z delavskim gibanjem v vsej Jugoslaviji in z mednarodnim delavskim gibanjem.

Ta knjiga pomeni velik dosežek v proučevanju zgodovine delavskega gibanja, zlasti v proučevanju zgodovine delavskih sindikatov v Sloveniji in njihovi vlogi v vsej Jugoslaviji. Prikazuje razvoj vsega sindikalnega gibanja v Sloveniji do leta 1922.

Knjigi je predgovor napisal Ivo Janžekovič, predsednik komisije RS ZSS za tradicije delavskega gibanja, ker je knjiga izšla v knjižnici »Delavsko gibanje na Slovenskem«, ki jo je ta komisija začela s tem delom. Knjigo sta založili Delavska enotnost in Partizanska knjiga, izšla pa je ob 60-letnici ustanovitve revolucionarnih sindikatov.

France Kresal

Historija radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru. Glasilo Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara I—II, Rijeka 1978 do 1979.

Istrska pokrajina kljub svoji zgodovinski zaprtosti, odmaknjenosti in nerazvitosti, zbuja zadnje čase zanimanje pri številnih raziskovalcih zgodovine. To se kaže tudi v izdajanju številnih revij in zbornikov, ki objavljajo o Istri v glavnem zgodovinske in arheološke teme. Tako izhaja v Istri od 1970. Pazinski memorial, Buzetski zbornik (od 1976.), opatijske Liburnijske teme (od 1974.), skupni reško-puljski Jadranski zbornik (od 1956.), pazinsko-reški Vjesnik

Historijskih arhiva Pazina i Rijeke. Tudi puljski literarni časopis Istra, reški Dometi in slovenska revija Primorska srečanja posvečajo veliko pozornosti prav zgodovini. Temu velikemu številu publikacij se je pridružila še nova publikacija reškega Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, ki je leta 1978 izdal prvo številko Historije radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru. Revija, ki je seveda v prvi vrsti namenjena objavi strokovnih in znanstvenih del sodelavcev Centra, ima namen prinašati in slediti vsem izsledkom najnovejših zgodovinskih raziskav na istrsko-primorsko-goranskem področju.

Historija I. Rájeka 1978, 383 strani.

Prva številka Historije je izšla ob 35-letnici združitve Istre, Reke, Zadra in otokov s Hrvatsko v novo Jugoslavijo, ob 35-letnici formiranja 13. primorsko-goranske udarne divizije in 35-letnici formiranja Drugega pomorskega obalnega sektorja.

V rubriki razprave in članki objavlja dr. Vinko Antić pod naslovom Pazinska odlika o sjedinjenju Istre s domovinom stališče KP Jugoslavije glede rešitve nacionalnega vprašanja v Istri, kar je v tesni zvezi z osvoboditvijo Istre. Pazinski odlok doživi svojo potrditev v sklepu drugega zasedanja AVNOJ o priključitvi omenjenega ozemlja k Jugoslaviji. Mag. Vitomir Grbac v razpravi Od prvih naoružanih grupa do partizanske divizije opisuje proces formiranja 13. primorsko-goranske udarne divizije kot del celotnega procesa formiranja Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Ožje o 13. primorsko-goranski udarni diviziji piše Mihael Sobolevski, in sicer o kulturno-prosvetnem delu med NOB v omenjeni diviziji. O mornarici Narodnoosvobodilne vojske v Kvarnerju govore kar trije prispevki Anđelka Kalpića, mag. Kažimira Pribilovića in dr. Jovana Vasiljevića.

Rubriko razprav in člankov zaključuje spominski prispevek Radula Butrovića Istrani u 3. prekomorskoj udarnoj brigadi, v katerem avtor opisuje borbena pot brigade od njene ustanovitve konec leta 1943 vse do osvoboditve.

Prva številka Historije vsebuje poleg navedenih razprav še rubriko historične dokumentacije (Građa) in precej obsežno rubriko knjižnih ocen in poročil.

Historija II. Rájeka 1979, 516 strani.

Druga številka Historije se nam predstavlja s pestrejšo vsebino od prve in tudi po številu strani je obsežnejša. Izšla je ob 60-letnici KPJ — ZKJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov in tej temi je posvečenih tudi nekaj prispevkov. Tako podaja dr. Slavoljub Cvetković v Osnovna kretanja u razvoju KPJ od 1919—1937. godine pregled partijskega razvoja od začetnih iskanj novih poti, preko frakcijskih bojev do utrditve enotne partijske linije pod Titovim vodstvom.

Ljubo Drndić govori v prispevku Značaj osnivanja organizacija i rukovodstva KPH za Istru o posebnosti partijskega razvoja v Istri, ki je bila v času med obema vojnama pod Italijo in so bili torej istrski komunisti vezani na KP

Italije. Že 1941. pa je KP Jugoslavije začela z akcijo med hrvaškim in slovenskim prebivalstvom za vključitev v narodnoosvobodilno borbo Jugoslavije.

Ivan Cuculić predstavlja dva svoja prispevka, o formiranju okrožnega komiteja KP Hrvatske za Gorski kotar v novembru 1942 in o »Bjelolasičkom maršu« 2. brigade 13. primorsko-goranske divizije februarja 1944. Mladen Plovanić opisuje prve partizanske diverzantske akcije v letu 1941 na primorsko-goranskem področju.

Naslednjih pet prispevkov govori o kulturni dejavnosti med NOB na področju Istre, Gorskega kotarja in otoka Krka.

V rubriki Građa velja omeniti dokaj obsežno gradivo, ki ga je zbral Mihael Sobolevski, o sodelovanju KPJ na volitvah v ustavodajno skupščino v Gorskem kotarju in Hrvatskem primorju 1920. leta.

V drugi številki Historije je tudi veliko bibliografskih prispevkov. Marija Sentić je pripravila bibliografijo Izdavačka djelatnost organa NOP-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara 1944—1945, Petar Strčić pa bibliografijo Radnički, antifašistički, komunistički i narodnooslobodilački pokret Istre, Kvarnerskog primorja i Gorskog kotara. Po mnenju avtorja je ta bibliografija le »prilog bibliografiji«, vendar je, kljub temu da obsega le samostojne knjige in brošure, dokaj obsežna, predvsem pa nadvse potrebna, saj vlada pri bibliografski obdelavi tega področja velika praznina.

Omenili bi še prispevek Antuna Girona, ki je sestavil bibliografijo del o delavskem gibanju in NOB Petra Strčića, silno plodovitem (nad 350 bibliogr. enot) zgodovinarju, ki se v zadnjem času uveljavlja s svojimi tehnimi prispevki o zgodovini Krka, Reke in Istre v 20. stoletju.

Drugi zvezek Historije zaključujejo obširne ocene in poročila o različnih publikacijah.

Lilijana Trampuž

Dr. Milan Ževart, Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini. Ljubljana 1977, str. 681, ilustrirano.

Dr. Milana Ževarta, dolgoletnega ravnatelja Muzeja narodne osvoboditve Maribor, poznamo kot dobrega raziskovalca in pisca mnogih člankov, razprav in knjig iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja na slovenskem Štajerskem. Poznamo ga tudi kot urednika z vsem potrebnim spoštovanjem izdane zbirke poslovilnih pisem žrtev za svobodo v slovenski Štajerski. Njegovo najobsežnejše delo o narodnoosvobodilnem boju v Šaleški dolini je doktorska disertacija, ki jo je spomladi 1974 uspešno zagovarjal na Filozofski fakulteti Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

O narodnoosvobodilnem boju na posameznih območjih Slovenije je izšlo že nekaj del, vendar po zasnovi, širini zajete problematike, metodologiji raziskave, odgovorih na postavljena vprašanja, tehtnosti sklepov itd. nobeno delo ni tako izčrpno in popolno, kakor je ta Ževartova knjiga. Pozna se, da se je pisec že dvajset let (od seminarske naloge na univerzi) temeljito ukvarjal z raziskovanjem te teme, saj je o narodnoosvobodilnem boju v Šaleški dolini napisal že več preglednih študij in člankov, in da je popolnoma upošteval na-